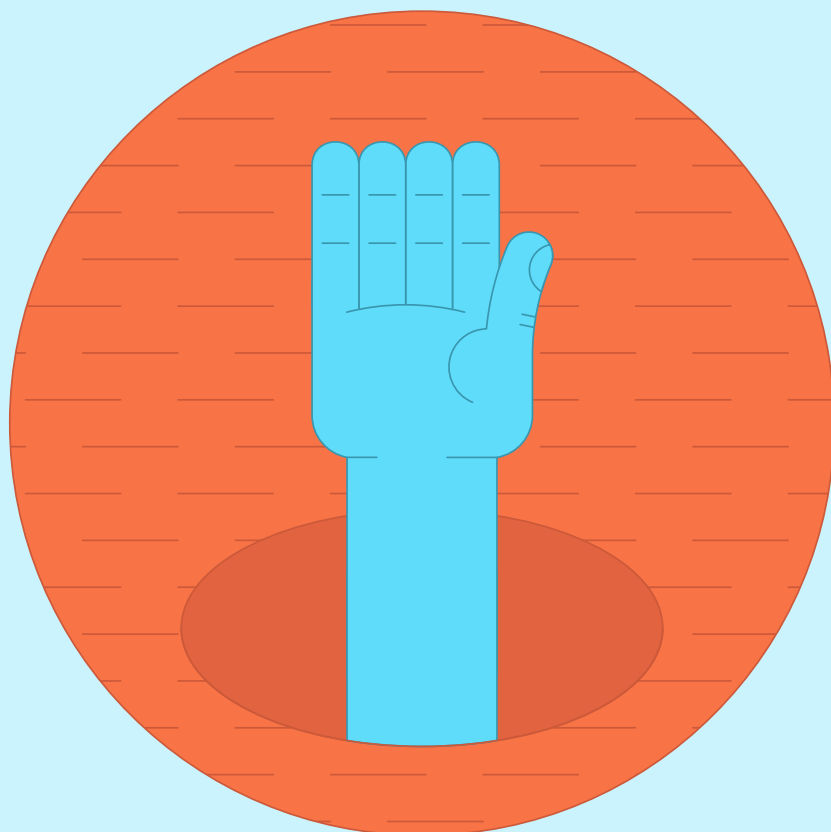

VLADO RAFAEL

Príčiny prepádávania rómskych žiakov

alebo keď opakovanie
nie je matkou múdrosti

eduRoma
Roma Education Project

Správa z prieskumu

Obsah

1. Počet žiakov opakujúcich ročník je v základných školách stále vysoký	4
	8
1.1 Metodológia prieskumu	
2. Hlavné zistenia prieskumu z pohľadu učiteľov, terénnych sociálnych a komunitných pracovníkov	10
A. Pravidelný kontakt pedagógov s rodičmi detí	11
B. Pohľad pedagógov: Prekážky pre rómskych žiakov pri vstupe do prvého ročníka a pri prechode na druhý stupeň vzdelávania	13
C. Pohľad sociálnych pracovníkov: Prekážky pri účasti rodičov detí na domácej príprave do školy a spolupráci so školou	17
D. Spolupráca medzi školou a sociálnymi pracovníkmi	20
E. Dôvody vymeškávania školskej dochádzky podľa sociálnych pracovníkov	21
F. Stravovacie návyky a chorobnosť detí z vylúčených komunit z pohľadu sociálnych pracovníkov	23
G. Čo pedagógovia zvažujú pri nariadení opakovania ročníka a v čom vidia význam tohto opatrenia	25
3. Diskusia a záver	28
Zoznam použitej literatúry	34

1. Počet žiakov opakujúcich ročník je v základných školách stále vysoký

1. POČET ŽIAKOV OPAKUJÚCICH ROČNÍK...

O probléme opakovania ročníka sa na Slovensku začalo opäť intenzívne diskutovať s nástupom pandémie ochorenia covid-19 v marci 2020, a to najmä v súvislosti s negatívnymi dosahmi na kvalitu vzdelávania rómskych žiakov z marginalizovaných rómskych komunit. Mnohí žiaci nemali počas pandémie možnosť pravidelne navštevovať prezenčné vyučovanie a v domácom prostredí nemali potrebné materiálno-technické a počítačové vybavenie na to, aby sa mohli plnohodnotne zapojiť do dištančného vzdelávania.

Z výsledkov prieskumu občianskeho združenia eduRoma z júla 2020 vyplýva¹, že v priemere 60 percent rómskych žiakov nemalo počas dištančného vzdelávania žiadny, alebo iba veľmi ojedinelý kontakt s učiteľom. Až 70 percent žiakov z rómskych komunit sa počas krízy do vyučovania nezapojilo vôbec. V obidvoch prípadoch ide prevažne o žiakov 2. stupňa (60 %). Za nimi nasledujú žiaci prvého stupňa (40 %). V priemere iba 30 percent žiakov z rómskych komunit bolo počas pandemickej krízy zapojených do dištančného vzdelávania, a to buď online alebo offline formou, alebo sa títo žiaci v posledný júnový mesiac pred skončením školského roka rozhodli dobrovoľne navštevovať prezenčnú formu vzdelávania v škole. Výsledky prieskumu – pre-

dovšetkým z východného Slovenska – ukazujú, že v niektorých vylúčených komunitách sa počas krízy do vzdelávania nezapojilo 90 percent, a v iných až 100 percent žiakov.

V máji 2021 vydalo Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR usmernenie², ktoré sa týkalo hodnotenia žiakov základných škôl v školskom roku 2020/2021. Vyplýva z neho, že žiaci základných škôl môžu opakovať ročník aj napriek nekvalitnému dištančnému vzdelávaniu. Keďže počas pandémie nemali v dôsledku dlhodobého zatvorených škôl dostatočný prístup k vzdelávaniu tisíce žiakov, považovalo Centrum vzdelávacích analýz takúto prax v tom čase za nevhodnú. Centrum spolu s ďalšími partnermi vyzvalo ministerstvo školstva, aby³ upravilo usmernenie týkajúce sa hodnotenia žiakov a to tak, aby opakovanie ročníka nebolo možné. Rezort tiež požiadal, aby minimálne v nasledujúcom školskom roku zabezpečil adekvátnu a účinnú podporu najmä žiakom s nízkou úrovňou vedomostí a zručností.

1 Hlavné zistenia prieskumu sú dostupné online na: <https://dennikn.sk/blog/1953390/vacsina-romskych-deti-sa-po-cas-krizy-nevzdelavala/>. Výskumná správa je dostupná online na: <https://eduroma.sk/docs/ako-zostat-blizko-na-dialku.pdf>.

2 Spomínané uznesenie ministerstva školstva je dostupné online na: <https://www.minedu.sk/usmernenie-k-priebeznemu-hodnoteniu-a-celkovemu-hodnoteniu-ziakov-zakladnych-skol-v-skolskom-roku-20202021-pocas-mimoriadnej-situacie-a-nudzoveho-stavu-vyhlaseneho-v-suvistlosti-s-ochorenim-covid-19-z-26-5-2021/>.

3 Verejná výzva Centra vzdelávacích analýz je dostupná online na: <https://www.mojapeticia.sk/campaign/opakovanie-je-matkou-neuspechu/4a97023e-1606-4968-b257-dff4b-c54d697>.

Negatívne vplyvy opakovania ročníka na vzdelávacie a profesionálne dráhy žiakov

Štúdie⁴ preukazujú, že žiaci, ktorí opakujú ročník, dosiahnu v priebehu roka v priemere o tri mesiace menší akademický pokrok ako žiaci, ktorí ročník neopakujú. Štúdie tiež naznačujú, že žiaci, ktorí opakujú ročník, s väčšou pravdepodobnosťou predčasne ukončia školu. Žiaci opakujúci ročník sa tiež cítia byť stigmatizovaní za zlyhanie a pociťujú ako trest, že sú v triede s mladšími žiakmi. Znevýhodnení žiaci majú v priemere horšie výsledky ako ich rovesníci vo vyšších ročníkoch, čo vedie k ich nedostatku sebadôvery a motivácie spojenej so školou. Opakovanie ročníka je často spojené aj so zvýšenými problémami so správaním. Deti, ktoré opakujú ročník, vykazujú podľa psychológov viac problémov v kontakte s rovesníkmi, majú väčšie problémy zvládať agresivitu a majú nízku motiváciu k učeniu. Je tiež pravdepodobnejšie, že školu ukončia predčasne. Opakovanie ročníka má napokon negatívny vplyv na všetky oblasti výkonu dieťaťa (čítanie, matematika a jazyk) a jeho sociálno-emocionálne prispôsobenie (rovesnícke vzťahy, sebaúcta, problémové správanie a dochádzka). U žiakov, ktorí opakujú ročník, je pravdepodobnejšie, že budú mať počas neskorej adolescencie a ranej dospelosti horšie výsledky v oblasti vzdelávania a zamestnania.

4 Spracované podľa: <https://educationendowmentfoundation.org.uk/education-evidence/teaching-learning-toolkit/repeating-a-year>, <https://blog.psychedservices.com/is-repeating-a-grade-the-right-choice> a tiež podľa <https://www.greatschools.org/gk/articles/repeating-a-grade-2/>.
Pozri tiež: <https://theconversation.com/grade-repetition-there-are-better-ways-to-move-kids-forward-than-by-holding-them-back-47269>.

1. POČET ŽIAKOV OPAKUJÚCICH ROČNÍK...

V septembri 2021 ministerstvo školstva zverejnilo metodickú pomôcku, ktorá mala školám pomôcť predchádzať opakovaniu ročníka u ohrozených skupín žiakov⁵. Materiál však učiteľom neponúka žiadne odskúšané postupy, cvičenia ani návody na to, ako si s problémom poradiť. Ministerká príručka skôr odporúča intervencie, ktoré sú roky bežne zavedené v systéme vzdelávania a ktoré školy už dávno využívajú. Patrí medzi nich napríklad návšteva školského klubu detí (ŠKD); rozhovor so psychológom, rodičom či starostom; návšteva komunitného centra; účasť žiakov na exkurziách alebo v škole v prírode. Najčastejšia intervencia na prevenciu opakovania ročníka, ktorá sa v metodickom materiáli spomína, je doučovanie žiakov – a teda aktivita, ktorú učitelia z personálnych, časových a finančných dôvodov nedokážu v školách naplno realizovať. Ide tiež o aktivitu, ktorá má potenciál preťažovať žiakov a znižovať ich motiváciu k učeniu.

Centrum vedecko-technických informácií⁶ vo svojich koncoročných štatistikách uviedlo, že v septembri 2021 nepostúpilo do vyššieho ročníka 11216 žiakov štátnych základných škôl. V cirkevných školách opakovalo ročník 201 detí a v súkromných školách 58 detí. Najviac žiakov opakujúcich ročník je v Košickom kraji – 3717, pričom v roku 2019 ich bolo 3428. V Prešovskom kraji narástol počet opakujúcich oproti roku 2019 z 2741 na 3131 žiakov. V Banskobystrickom kraji neprešlo do ďalšieho ročníka 1848 detí, a teda približne o sto viac ako pred dvoma rokmi⁷.

5 Metodická pomôcka ministerstva školstva je dostupná online na: https://www.minedu.sk/data/att/20785.pdf?fbclid=IwAR20VGuDN47a3VSYi_GCgusxqZOSzb7OsSv6bzND-dwiCZFmLWz_tl-pxk9c.

6 Štatistiky Centra vedecko-technických informácií sú dostupné online tu: <https://www.skolskyportal.sk/vzdelavanie-vychova/deti-nezvladaju-ucivo-prepadli-najma-najmladsi>.

7 Pre viac informácií pozri štatistickú ročenku Centra vedecko-technických informácií: https://www.cvtisr.sk/cvti-sr-vedecká-knižnica/informácie-o-skolstve/statistiky/statisticka-rocenka-publikacia/statisticka-rocenka-zakladne-skoly.html?page_id=9601.

Najnovšie zistenia zo septembra 2022 ukazujú⁸, že celkový počet žiakov opakujúcich ročník tento rok výrazne klesol. V Banskobystrickom kraji opakovalo ročník 695 žiakov, v Prešovskom kraji to bolo 1271 žiakov a v Košickom kraji 1857 žiakov. Hoci štatistické údaje z roka na rok hovoria o výraznom poklese opakovania ročníka, tento trend nemožno pripísať – ako uvádzame aj nižšie – stúpajúcej kvalite vzdelávania v školách. Skôr sú ich príčinou nariadenia a odporúčania ministerstva školstva školám, aby ich žiaci neopakovali ročník. Rovnako stále platí, že v porovnaní s ostatnými krajinami majú Banskobystrický, Prešovský a Košický kraj vysoký podiel žiakov opakujúcich ročník, a to aj z dôvodu väčšieho zastúpenia žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia a marginalizovaných rómskych komunit.

Ako dlhodobý problém sa podľa školských inšpektorov ukázalo viacnásobné opakovanie niektorých ročníkov žiakmi v tzv. málotriednych školách, ktoré bolo ešte viac zosilnené pandémiou covid-19. Štátna školská inšpekcia sa preto v školskom roku 2021/2022 zamerala na kontrolu týchto škôl. Jej cieľom bolo zistiť, aké opatrenia na podporu vzdelávania poskytovali základné školy s ročníkmi 1. – 4. žiakom, ktorí počas pandémie nemali vytvorené podmienky na dištančné vzdelávanie, a tiež aké zmeny v obsahu vzdelávania realizovali školy vzhľadom na potreby týchto žiakov. Zistenia inšpektorov napríklad preukázali⁹, že v 48 percentách škôl bola nízka miera osvojenia si vedomostí a zručností žiakov a že zistené nedostatky mali negatívny dopad na kontinuitu ich ďalšieho vzdelávania. Výrazné rozdiely sa prejavovali najmä u žiakov 1. a 2. roč-

8 Pre viac informácií pozri štatistickú ročenku Centra vedecko-technických informácií: https://www.cvtisr.sk/cvti-sr-vedecká-knižnica/informácie-o-skolstve/statistiky/statisticka-rocenka-publikacia/statisticka-rocenka-zakladne-skoly.html?page_id=9601.

9 Zistenia Štátnej školskej inšpekcie sú dostupné online na: <https://www.ssi.sk/2022/06/30/opakovanie-rocnika-v-skolach-s-rocnikmi-1-4-tzv-malotriednych-skolach>.

1. POČET ŽIAKOV OPAKUJÚCICH ROČNÍK...

níka v predmetoch matematika a slovenský jazyk a literatúra. Na konci 2. polroka školského roka 2020/2021 riaditelia povolili vykonať komisióne skúšky iba 7 zo 138 žiakov, a ani jeden žiak nebol úspešný.

Ministerstvo školstva predložilo koncom augusta 2022 do medzirezortného pripomienkového konania novelu školského zákona¹⁰, ktorá okrem iného navrhuje, aby mohol žiak po novom opakovať ročník už len raz na prvom stupni základnej školy, raz na druhom stupni a raz na strednej škole. Ak ale nemáme zodpovedanú zásadnú otázku o samotnej potrebe existencie inštitútu opakovania ročníka v školskom systéme, je jedno, koľkokrát budú žiaci opakovať ročník. Alebo či ukončia školskú dochádzku v šiestom, prípadne siedmom ročníku¹¹. Novela školského zákona tiež navrhuje tzv. úvodný ročník pre žiakov, ktorí majú zdravotné znevýhodnenie alebo dočasné vývinové poruchy, a ktorým pre vstup do prvého ročníka nestačilo zaškolenie v materskej škole. Ide o obdobu súčasných nultých ročníkov. Problémom je, že hoci nulté ročníky v našom školskom systéme existujú dlho, značná časť chudobných detí zvykne ročník opakovať aj tak.

Novela napokon navrhuje aj to, aby sa opakovanie ročníka nezapočítavalo do počtu rokov povinnej školskej dochádzky. Podľa dôvodovej správy k zákonu je cieľom snaha, aby žiaci nekončili školu skôr než v deviatom ročníku. Znamená to, že deti, ktoré prepadli, budú musieť chodiť do školy (najmenej) o rok dlhšie než tie, ktoré ročník neopakovali. Často pritom ide o žiakov, pri ktorých je ich školský neúspech do veľkej miery predurčený chudobným rodinným prostredím, ktoré škola nevie kompenzovať. Je však fér, aby

títo žiaci museli chodiť do školy povinne dlhšie ako školáci, ktorí pochádzajú zo štandardných rodinných pomerov?

Zásadný problém uvedených opatrení z dielne ministerstva školstva je, že nijako neriešia odstránenie samotných problémov, ktoré vedú k opakovaniu ročníka a celkovej školskej neúspešnosti chudobných detí z marginalizovaných rómskych komunít. Z dostupných štatistík¹² ministerstva pritom vieme, že počet chudobných žiakov v základných školách za posledné roky takmer trojnásobne narástol. Kým v roku 2015 išlo o 11-tisíc žiakov, v roku 2020 sme ich už v školách evidovali viac ako 31-tisíc. Ak aj opomenieme, že evidencia týchto žiakov je často chybná a zmätočná, môžeme predpokladať, že skutočný počet sociálne znevýhodnených detí v školách je aj v dôsledku troch vln pandémie omnoho vyšší.

1.1 Metodológia prieskumu

Z vyššie uvedených dôvodov sme sa rozhodli zrealizovať prieskum, ktorého hlavným cieľom je identifikovať a pomenovať hlavné príčiny a bariéry, kvôli ktorým žiaci z vylúčených komunít opakujú ročník na základných školách. Tiež veríme, že tento prieskum prispeje do diskusie, ktorá umožní kriticky zhodnotiť existenciu inštitútu opakovania ročníka v slovenskom vzdelávacom systéme.

Rómskych žiakov sme v prieskume identifikovali:

1. na základe pripísanej etnickej príslušnosti,
 2. v kombinácii s ich sociálnym vylúčením zo strany sociálnych pracovníkov a učiteľov.
- V oblasti sociálneho vylúčenia máme na mysli

¹⁰ Spomínaná novela školského zákona je dostupná online na: <https://www.slov-lex.sk/legislativne-procesy/SK/LP/2022/502>.

¹¹ Analýza predloženej novely školského zákona od o.z. eduRoma je dostupná online na: <https://romanoforum.dennikn.sk/prepadnut-budete-moct-uz-len-trikrat-vravi-ministerstvo-ziakom-pomoze-to-vsak-niecomu/>.

¹² Štatistiky poskytnuté ministerstvom školstva sú dostupné o.i. online v článku na: <https://romanoforum.dennikn.sk/na-chudobnych-ziakov-davame-malo-spoliehame-sa-pri-tom-na-eurofondy-a-aj-tie-zle-cielime/>.

1. POČET ŽIAKOV OPAKUJÚCICH ROČNÍK...

žiakov, ktorí podľa respondentov pochádzajú buď z prostredia marginalizovaných rómskych komunít (MRK), alebo zo sociálne znevýhodneného prostredia (SZP).

3. Čo všetko zohľadňuje učiteľ pri rozhodovaní sa o tom, či bude žiak opakovať ročník? Aký význam má inštitút opakovania ročníka z pohľadu učiteľa? Pravidelný kontakt pedagógov s rodičmi detí

Prieskum sme realizovali z pohľadu:

- a. 20 oslovených terénnych sociálnych a komunitných pracovníkov, ktorí dlhodobo spolupracujú so sociálne vylúčenými rodinami a preto nám v prieskume mohli poskytnúť hlbšie informácie;
- b. z pohľadu 34 učiteľov základných škôl, ktorí vzdelávajú rómskych žiakov.

Dotazníkový prieskum prebehol v mesiacoch apríl – jún 2022 v Košickom, Prešovskom a Banskobystrickom kraji. V mesiacoch september a október 2022 sme zistenia z prieskumu doplnili o 10 dodatočných individuálnych hĺbkových telefonických rozhovorov s vybranými sociálnymi pracovníkmi a riaditeľmi škôl.

Pri sociálnych a komunitných pracovníkoch sme prieskum zamerali na nasledovné oblasti:

1. saturácia základných fyziologických potrieb, ktoré ovplyvňujú školský výkon detí (jedlo, spánok, odpočinok, zdravie a pod.),
2. existencia podmienok v domácom prostredí na prípravu do školy (súkromie dieťaťa, nerušené a vyhradené miesto pre učenie sa, dostupná a bezpečná doprava do a zo školy a pod.),
3. účasť rodičov na príprave detí do školy.

V prípade učiteľov sme prieskum zamerali na nasledovné otázky:

1. V čom z ich pohľadu zlyháva základná spolupráca s rodičmi detí?
2. V ktorých oblastiach nie sú deti pripravené na vstup do prvého ročníka základnej školy a pri prestupe na druhý stupeň vzdelávania?

2. Hlavné zistenia prieskumu z pohľadu učiteľov, terénnych sociálnych a komunitných pracovníkov

A. Pravidelný kontakt pedagógov s rodičmi detí

Na otázku, ako často sa za bežných okolností v prostredí školy učitelia stretávajú s rodičmi rómskych žiakov, pedagógovia odpovedajú, že veľmi zriedkavo. Stretávajú sa najmä pri príležitostiach, ako je napríklad vyplácanie cestovného, alebo ak je rodič predvolaný pre vymeškanú školskú dochádzku dieťaťa či pre jeho nevhodné správanie sa. Spôsob kontaktu je buď fyzický alebo telefonický.

„Je to individuálne. Niektorých nevidím počas celého školského roka vôbec, iných stretnem náhodne pri odchode žiakov domov. Na rodičovské združenia nechodia, nereagujú aktívne ani na výzvy ku konzultácii.“

Učiteľka ZŠ

Podľa učiteľov sa rodičia rómskych žiakov nezúčastňujú ani rodičovských združení a ak aj áno, ich účasť je v porovnaní s ostatnými rodičmi oveľa zriedkavejšia. Témy, ktoré učitelia s rodičmi preberajú, sa často týkajú vymeškanej školskej dochádzky a neospravedlnených hodín žiakov, nedostatočnej domácej prípravy, chýbajúcich učebných pomôcok, nedostatočnej hygieny detí a ich nevhodného správania.

Na otázku, aké iné osvedčené postupy učitelia využívajú, aby sa efektívne skontaktovali s rodičmi rómskych žiakov, pedagógovia odpovedali, že pri kontakte s rodičmi využívajú asistentov pedagóga alebo terénnych sociálnych pracovníkov. Tiež využívajú spoluprácu s krízovými centrami, telefonické alebo online spojenie s ro-

dičmi a pomáha im aj špeciálny pedagóg. Učitelia z niektorých škôl upozorňujú na to, že najlepšie sa im osvedčila koordinátorka pre marginalizované rómske komunity (MRK), ktorá bývala priamo v mieste bydliska rómskych žiakov. Za jej pôsobenia v škole učitelia neevidovali takú vysokú absenciu žiakov, aby museli kontaktovať príslušné úrady. Na otázku, či sa učitelia stretávajú s rodičmi žiakov z vylúčených lokalít aj v inom prostredí ako v škole, pedagógovia uviedli, že nie.

A na koho sa učitelia obracajú, ak potrebujú vedieť bližšie informácie o sociálnom zázemí svojich žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia? Podľa ich odpovedí najčastejšie kontaktujú terénnych sociálnych pracovníkov, zamestnancov krízových centier a školskú koordinátorku pre marginalizované rómske komunity. Niektorí ale uprednostňujú rozhovor so samotným žiakom.

Kontakt školy s rodičmi detí – hlavné zistenia

- Učitelia majú dlhodobo slabý a nedostatočný kontakt s rodičmi žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia.
- Rodičia žiakov zo SZP sa zúčastňujú rodičovských združení len v malej miere.
- Ak sa vedenie školy stretne s rodičmi, ide najmä o vybavenie praktických záležitostí ako je napríklad vyplatenie cestovného.
- Prípadne sú rodičia predvolaní kvôli pokarhaniu ich detí za vymeškanú dochádzku či nevhodné správanie sa žiaka.
- Školy pri kontakte s rodičmi najčastejšie využívajú asistenta pedagóga, terénnych sociálnych pracovníkov a zástupcov krízových centier. Títo pracovníci poskytujú učiteľom aj potrebné informácie o sociálnom zázemí žiakov.
- Učitelia sa so žiakmi a ich rodičmi zo SZP nestretávajú mimo školského prostredia.

B. Pohľad pedagógov: Prekážky pre rómskych žiakov pri vstupe do prvého ročníka a pri prechode na druhý stupeň vzdelávania

S akými prekážkami najviac zápasia rómski žiaci zo sociálne znevýhodneného prostredia pri vstupe do prvého ročníka základnej školy? Učiteľia najčastejšie odpovedali, že títo žiaci majú problém so slabou slovnou zásobou, nevedia držať pero, majú slabú motoriku, nepoznajú farby, mnohé z detí nevedia po slovensky a hovoria iba po rómsky alebo rôznymi rómskym nárečiami, niekedy nerozumejú ústnemu prejavu učiteľov a nevedia tak reagovať na ich pokyny. Učiteľia v prieskume tiež upozornili na to, že hoci by sa mnohí chceli naučiť základy rómskeho jazyka, v oblasti kontinuálneho vzdelávania takúto ponuku nedostávajú.

Podľa učiteľov chýba žiakom zo SZP aktívne nadväzovanie kamarátskych kontaktov so spolužiakmi, majú slabé hygienické návyky a je u nich badať chýbajúca predškolská príprava. Učiteľia tvrdia, že rodičia týchto detí sa s nimi v domácom prostredí väčšinou nerozprávajú po slovensky. Podľa nich ak deti neboli aspoň rok v materskej škole, majú problém adaptovať sa v skupine, a to hlavne v zmiešanej (SZP a intaktní žiaci), keď majú obe strany „strach z nepoznaného“.

Na otázku, aké základné rozdiely učiteľia dlhodobu sledujú vo vzdelávaní rómskych žiakov na prvom a druhom stupni vzdelávania, pedagógovia odpovedali, že žiaci na 1. stupni sa podľa nich ešte stihajú učiť, ale na 2. stupni už v škole výrazne viac chýbajú. Na druhom stupni je podľa

nich vzdelávanie žiakov zo SZP náročnejšie, pretože učiteľia sa pri predmetoch striedajú. Učiteľia si tiež všímajú, že u žiakov na druhom stupni viac absentuje domáca príprava na vyučovanie.

„Čím staršie deti, tým je menšia príprava. Vo veku 14-15 rokov [je to] až nezujem o školu, väčší záujem [majú] o prácu“

Učiteľka ZŠ

U žiakov zo SZP sa podľa učiteľov začína silno prejavovať nezujem o pokračovanie na strednej škole – žiaci napríklad viac nedbajú o školské pomôcky. Učiteľia sa zhodujú na tom, že ak rómske deti zo SZP navštevujú v obci už materskú školu, sú na prvom stupni základnej školy veľmi dobre späté s podmienkami zariadenia aj s rovesníckym kolektívom. Pozorujú tiež, že žiaci na prvom stupni sa radi učia nové veci. Naopak, na druhom stupni trvá žiakom zo SZP dlhý čas, kým sa prispôbia novým podmienkam vyučovania a ostatným spolužiakom. Hoci podľa učiteľov majú rómski žiaci na druhom stupni už osvojené základné školské návyky, začínajú sa u nich prejavovať problémy so správaním spojené s nástupom puberty. Učiteľia uviedli, že žiaci zo SZP majú na druhom stupni výraznejšie problémy v učení, zakaždým sa u nich strieda iný učiteľ, sú zvýšené nároky na ich výkon a majú tiež nové predmety. Začína sa u nich prejavovať aj problé-

2. HLAVNÉ ZISTENIA PRIESKUMU Z POHĽADU UČITEĽOV...

movejšie správanie, nechť k učeniu a častejšie vymeškaná školská dochádzka.

„Na druhom stupni s príchodom puberty sa deti menia. Dievčatá prestávajú mať záujem o školu, viacej sú zapájané do domácich prác, strážia mladších súrodencov, majú veľa vymeškaných hodín.“

Učiteľka ZŠ

Učitelia upozorňujú, že úspech na druhom stupni vzdelávania do značnej miery závisí od domácej prípravy žiakov. Všímajú si, že ak má rodič dieťaťa aspoň nejaké vzdelanie alebo pracuje, badať u neho vyšší záujem o vzdelanie dieťaťa. Ak domáca príprava absentuje, negatívne dôsledky sa u žiakov prejavia okamžite na predmetoch ako fyzika, matematika či chémia.

Učitelia si napokon všímajú aj základné rozdiely vo vzdelávaní rómskych žiakov zo SZP v porovnaní s ich nerómskymi spolužiakmi. Niektorí učitelia upozorňujú, že ak pri žiakoch zo SZP chýba domáca príprava, musia sa v škole vrátiť k opakovaniu a nestihnú prebrať predpísané učivo. Táto skupina žiakov potrebuje aj na druhom stupni častejšie individuálnu pomoc. Základné rozdiely u žiakov pozorujú učitelia aj v tom, že kým intaktná skupina žiakov má vyššie aspirácie uspieť vďaka úspešnému ukončeniu školy na pracovnom trhu, žiaci zo SZP takéto aspirácie nemajú a väčšinou im ide iba o to, aby ukončili povinnú školskú dochádzku. Neplánujú sa ďalej vzdelávať.

Učiteľov sme sa pýtali aj na dôvody neúčasti žiakov na poobednom doučovaní a voľnočasových aktivitách. V odpovediach uvádzajú, že žiaci zo SZP ostávajú v škole dlhšie kvôli porušovaniu školského poriadku alebo kvôli neskorému príchodu rodičov. Ak žiaci ostanú v škole aj po skončení vyučovania, je to skôr pre krúžkovú činnosť. Podľa učiteľov však ide zväčša o žiakov prvého stupňa. Starší žiaci vraj o voľnočasové aktivity v škole

záujem nemajú. Na otázku, z akých dôvodov sa rómski žiaci zo SZP nezúčastňujú voľnočasových aktivít, učitelia uvádzajú najmä nezáujem rodičov. Treba však dodať, že často ide o spoplatnené akcie, a tak si ich mnohí rodičia vzhľadom na svoju sociálnu situáciu nemôžu dovoliť.

Prekážky pri vstupe do prvého ročníka a pri prechode na druhý stupeň – hlavné zistenia

1. Prekážky žiakov zo SZP pre vstup do prvého ročníka ZŠ

- Slabá slovná zásoba žiakov.
- Žiaci sa dorozumievajú iba v rómskom jazyku.
- Žiaci nerozumejú slovnému prejavu a pokynom učiteľa. Učiteľia zároveň prejavujú záujem o učenie sa rómskeho jazyka v rámci kontinuálneho vzdelávania.
- Učiteľia poukazujú na nedostatočné personálne kapacity asistentov pedagóga, ktorí by tiež ovládali rómsky jazyk.
- Ak žiaci nie sú zaškolení v materskej škole, nepoznajú farby, nemajú rozvinutú motoriku, majú problém adaptovať sa na školské prostredie a nevedia nadväzovať vzťahy so svojimi spolužiakmi v zmiešaných skupinách.
- Účasť detí v školskom klube detí je veľmi nízka, rodičia sú často proti.

2. Prekážky žiakov zo SZP pri prechode na druhý stupeň vzdelávania

- Na prvom stupni prejavujú žiaci zo SZP zvýšený záujem o vzdelávanie.
- Žiaci sú na prvom stupni adaptovaní na stále školské prostredie, neprejavujú sa problémy s ich správaním.
- Na druhom stupni bývajú pre žiakov problém striedajúci sa učiteľia na vyučovacích hodinách aj vyšší počet predmetov.
- Na druhom stupni sa od žiakov vyžaduje väčšia samostatnosť a pravidelná domáca príprava, na ktorú mnohí žiaci nemajú v domácom prostredí podmienky.

2. HLAVNÉ ZISTENIA PRIESKUMU Z POHĽADU UČITEĽOV...

- Na druhom stupni žiaci skôr sociálne dozrievajú. Prejavuje sa u nich znížený záujem o školu, nižšia motivácia vzdelávať sa a časté vymeškávanie školskej dochádzky.
- Žiaci zo SZP majú nižšie životné aspirácie v porovnaní s in-taktnou skupinou žiakov.
- U žiakov na druhom stupni je veľmi nízky záujem navštevovať poobednejšie doučovanie a záujmovú činnosť.

C. Pohľad sociálnych pracovníkov: Prekážky pri účasti rodičov detí na domácej príprave do školy a spolupráci so školou

Na otázku, ako sa rodičia zapájajú do domácej prípravy detí na vyučovanie, sociálni pracovníci odpovedali, že podľa ich skúseností sa rodičia detí z vylúčených komunít celkovo nezapájajú do školského procesu. Niektoré deti podľa nich kvôli pomoci pri doučovaní navštevujú školskú družinu, iné zasa navštevujú zariadenie komunitného centra. Podľa sociálnych pracovníkov sa len veľmi málo rodičov dokáže venovať učeniu detí v domácom prostredí, nakoľko im nevedia pomôcť s učivom.

„Viacerí z rodičov [detí] z vylúčených komunít si uvedomujú potrebu systematickosti v príprave ich detí na vyučovanie, avšak vnímajú, že ich kapacity nie sú dostatočné, keďže mnohí rodičia majú absolvovanú len povinnú školskú dochádzku.“

Sociálny pracovník

Sociálnych pracovníkov sme sa pýtali aj to, v čom podľa nich pramení neochota rodičov žiakov pravidelne spolupracovať so školou pri zlepšovaní študijných výsledkov detí a čo im na tejto spolupráci prekáža najviac. Podľa vyjadrení sociálnych pracovníkov je problémom rodičov detí aj to, že neuznávajú vzdelanie ako investíciu do budúcnosti. Väčšina rodičov podľa nich nekla-

die dôraz na vyššie vzdelanie ich detí, sami majú totiž ukončené najviac základné vzdelanie. Aj keď chce škola spolupracovať, rodičia často nemajú záujem.

Za neochotou spolupracovať je vraj aj nedôvera rodičov v inštitúcie, ich nevzdelanosť a následná hierarchia hodnôt, ktorá nekladie potrebu vzdelávania na popredné priečky. Podľa sociálnych pracovníkov je problémom aj veľký počet členov domácnosti v bytových priestoroch, v dôsledku čoho deti nemajú vytvorený stály, súkromný priestor na pokojnú prípravu na vyučovanie. Sociálni pracovníci ďalej vysvetľujú, že na jednej strane rodičia nechápu dôležitosť školskej dochádzky a nemajú ujasnené možnosti ďalšieho štúdia svojich detí. Na druhej strane majú podľa nich rodičia obavy z toho, že sa ich dieťa dostane na strednej škole do neznámeho prostredia, kde naň číhajú rôzne nepriaznivé podnety.

Podľa sociálnych pracovníkov majú viacerí rodičia s deťmi aj výchovné problémy, pričom deti nerešpektujú ich autoritu a výchovné usmerenia. Pri väčšom počte detí v rodine rodičia často nemajú čas komunikovať s učiteľom a nie sú preto ochotní dochádzať do školy. Podľa skúseností sociálnych pracovníkov sa dialóg s rodičmi a deťmi nesnaží viesť ani škola. Reaguje len v nut-

2. HLAVNÉ ZISTENIA PRIESKUMU Z POHĽADU UČITEĽOV...

ných prípadoch, keď dieťa nemá záujem zlepšiť svoje školské výsledky, alebo keď sa v školskom prostredí vyskytne problém súvisiaci s dieťaťom.

Dôvodom pre nedostatočnú prípravu na vyučovanie je aj slabé ovládanie slovenského jazyka zo strany rodičov a detí, nedostatočné bytové podmienky, nedostatok miesta a priestoru pre prípravu aj nedostatočná vzdelanostná úroveň rodičov, ktorí dieťaťu nedokážu dostatočne vysvetliť učivo.

„S poľutovaním konštatujeme, že deti nemajú kludné prostredie na prípravu domácich úloh. Vyplýva to aj z toho, že mnohí rodinní príslušníci bývajú v spoločných a malých priestoroch. Dieťa nemá možnosť nájsť si jeden tichý kút v dome, aby sa mohlo venovať príprave domácich úloh a štúdiu.“

Sociálny pracovník

Prekážky účasti rodičov na domácej príprave ich detí a v spolupráci so školou – hlavné zistenia

- Podľa sociálnych pracovníkov sa rodičia celkovo zapájajú do školského procesu veľmi málo alebo vôbec.
- Rodičia často nedokážu obsahovo pomôcť s prípravou domácich úloh, keďže sami nemajú dokončené ani základné vzdelanie.
- Prekážkou pre prípravu na vyučovanie detí je aj to, že ich rodičia často neovládajú slovenčinu, ktorá je ale vyučovacím jazykom.
- Rodičia často neuznávajú vzdelanie ako investíciu do budúcnosti svojich detí.
- Prekážkou býva aj veľký počet členov domácnosti v bytových priestoroch, v dôsledku čoho deti nemajú vytvorený stály, pokojný priestor na prípravu do školy.
- Bytové priestory, v ktorých sa majú deti pripravovať na školskú dochádzku, často nemajú základné materiálno-technické vybavenie a infraštruktúru (teplo, elektrina, pripojenie na internet a pod.).
- Deti majú často výchovné problémy, keď nerešpektujú rodičov a ich pokyny – aj v prípade školskej dochádzky a prípravy na vyučovanie.
- Pri väčšom počte detí rodičia nemajú čas a priestor komunikovať so školou a navštevovať ju.

D. Spolupráca medzi školou a sociálnymi pracovníkmi

Je zrejmé, že dlhodobú neúčast' rómskych žiakov v školskom klube detí, ako aj na ostatných voľnočasových aktivitách školy, saturujú sociálni pracovníci a pracovníci komunitných centier. Sociálni pracovníci sú často jedným z mála efektívnych spojení medzi vylúčenými rómskymi komunitami a školou. Pýtali sme sa ich teda, aké vidia prekážky pre to, aby uvedená spolupráca prebiehala pravidelne a prinášala požadované výsledky. Sociálni pracovníci nemajú vo svojej pracovnej náplni úlohu poskytovať oficiálnu asistenciu školám a pomáhať im zlepšovať ich komunikáciu s rodičmi a žiakmi. Školy v niektorých lokalitách preto o takúto spoluprácu ani nežiadajú. Aj napriek tomu však viacerí sociálni pracovníci takúto asistenciu školám poskytujú. Školy ich mnohokrát žiadajú o spoluprácu pri riešení záškoláctva, pri dostavení sa dieťaťa na odborné vyšetrenie, ak je žiakovi v škole nevoľno, pri rozdávaní testov, alebo pri preplácaní cestovného.

„Nás žiadna škola o spoluprácu nikdy nežiadala. Naopak, my žiadame pre blaho a posun v živote klienta spoluprácu so školou“.

Sociálny pracovník

Sociálni a komunitní pracovníci uvádzajú, že ich školy často žiadajú o prípravu detí na športové preteky, talentové súťaže a vystúpenia, aj o prípravu na doučovanie či plnenie si domácich úloh. Vedenie škôl kontaktuje sociálnych pracovníkov aj v prípade, keď sa učitelia opakovane nedokážu spojiť s rodičom dieťaťa, alebo rodič nereaguje na výzvu školy.

Sociálni pracovníci, ktorí spolupracujú so školami, uvádzajú, že v komunikácii nevidia žiadne výrazné problémy. Niektorým pri doučovaní detí prekáža, ak pedagógovia rodičom tolerujú množstvo absencií žiakov a neriešia neospravedlnené hodiny. Rodičia potom podľa nich situáciu zneužívajú – necítia žiadne sankcie a preto ich deti pokračujú v záškoláctve. Ako najväčšiu bariéru pri spolupráci so školou sociálni pracovníci vnímajú zameranie činnosti komunitných centier, ktoré sa podľa nich sústreďujú predovšetkým na aktivity s dospelými obyvateľmi vylúčených komunít. Nemajú tak dostatočný časový priestor na zlepšovanie školskej úspešnosti detí a rozvoj spolupráce s vedením školy.

E. Dôvody vymeškávania školskej dochádzky podľa sociálnych pracovníkov

Rodinné a sociálne prostredie detí z vylúčených komunít často ovplyvňuje aj ich školskú dochádzku. Častými prekážkami sú únava detí, strach a obavy z inštitúcií, doterajšie negatívne skúsenosti, nedostatočná hygiena detí a ich častá chorobnosť. Rodič svojmu dieťaťu často nevie pripraviť desiatu a preto ho nepošle do školy. Prípadne dieťa zaspí a príde do školy už len na druhú vyučovaciu hodinu. Školskú dochádzku výrazne ovplyvňuje aj doprava detí do školy. Sociálni pracovníci upozorňujú na fakt, že cez zimu deti zvyčajne chodia pešo, keďže rodičia nemajú financie na autobus alebo iný typ dopravy. Chodíeva často len jeden autobusový spoj ráno a jeden poobede. Ak deti zaspia, viac sa nevedia dostať na vyučovanie.

Vymeškávanie školskej dochádzky súvisí aj s tým, že podľa sociálnych pracovníkov staršie deti miesto školy láka nelegálna práca a vidina okamžitého zárobku. Pri mladších deťoch bývajú problémom časté ochorenia a nepostačujúci psychický vývin dieťaťa, ktorý u neho vyvoláva strach z učenia. Mnohé deti z vylúčených komunít neláka škola aj z dôvodu, že v nej nemajú kamarátov. Často sa kvôli svojmu sociálnemu vylúčeniu stretávajú s výsmechom širšieho okolia.

„Nemajú kamarátov. Rómske deti sú často v škole vylúčené, deti sa im smejú za ich etnicitu, odlišnosť od majority detí. Ak dieťa nemá počas prestávok tráviť s kým čas a zažíva poníženie, vytvára si nechuť navštevovať školu.“

Sociálny pracovník

Sociálni pracovníci upozorňujú aj na nehumanisticky orientovaný prístup niektorých učiteľov a slabú dynamiku vyučovacích hodín, ktoré podľa nich ovplyvňujú nechuť detí chodiť do školy. Vracia, že ak dieťa vyrastá v málo podnetnom prostredí, potrebuje na vzdelávanie viac času a individuálny prístup. Deti totiž často nestíhajú tempu na hodinách a potom sa strácajú v učive aj v celkovom fungovaní školy. Podľa sociálnych pracovníkov si deti veľmi dobre uvedomujú, že majú na vzdelávanie zlé materiálne podmienky a aj sa za nich pred školským kolektívom hanbia. Navyše, inštitucionálne pravidlá školy sú často vzdialené pravidlám vylúčených rodín. Deti vymeškávajú hodiny aj z dôvodu, že nemajú uspokojené základné fyziologické potreby.

„Keby učitelia neboli sústredení výlučne na školskú prospešnosť, ale zaujímali by sa aj o rodinné prostredie žiakov a o to, prečo sa dieťa neučí a boli nápomocní v odstraňovaní týchto skutočností, zlepšilo by sa to.“

Sociálny pracovník

Dôvody vymeškávania školskej dochádzky – hlavné zistenia

- Deti často nemajú naplnené základné fyziologické potreby. Prejavuje sa u nich častá únava, hlad, nedostatočná hygiena a častá chorobnosť.
- Deti majú často strach zo samotnej školskej inštitúcie a zo žiakov z majoritného prostredia. Nemajú v škole kamarátov a často sa stretávajú s výsmechom kvôli ich sociálnemu postaveniu alebo etnickej príslušnosti.
- Školskú dochádzku nezriedka ovplyvňuje aj spôsob dopravy detí do školy. Z dôvodu chýbajúcich finančných prostriedkov chodia deti často pešo aj 2-3 kilometre a nestihnú tak dôjsť na vyučovanie načas.
- Niektoré autobusové spoje sú nastavené tak, aby chodili iba dvakrát denne – ráno a poobede. Ak deti zaspia, nemajú sa ako dostať do školy, hoci aj s oneskorením.
- Staršie deti na druhom stupni skôr sociálne dospievajú a pred školou často preferujú účasť na nelegálnom zamestnaní a rýchly zárobok.
- Pre mnohé deti nemusia byť atraktívne vyučovacie hodiny, ktorým chýba dynamika, zrozumiteľné vysvetlenie učebnej látky alebo prísny prístup učiteľov.

F. Stravovacie návyky a chorobnosť detí z vylúčených komunít z pohľadu sociálnych pracovníkov

Celkový školský výkon detí z vylúčených komunít ovplyvňuje aj ich zdravotná situácia, ktorá je do značnej miery spôsobená aj kultúrou stravovania. Podľa sociálnych pracovníkov mnohé, deti trpia nedostatkom výživných látok, potrebných pre ich vývoj. V niektorých školách majú často suchú a jednotvárnú stravu. V rodinnej kuchyni detí absentuje ovocie a zelenina, prevládajú múčne jedlá, sladkosti a sladké vody. Podľa sociálnych pracovníkov sú stravovacie návyky týchto žiakov veľmi slabé. Deti nie sú vedené k pravidelnej pestrej strave, ktorá vzhľadom na ceny potravín nie je rozmanitá ani nutrične vyvážená. Ak rodičia detí z vylúčených komunít poberajú dávky, uprednostňujú vraj polotovary, čokolády, energetické a sladené nápoje.

„Nemajú takmer žiadne stravovacie návyky. Jedia sporadicky, väčšinou nezdravé jedlá. Realizujeme aktivity zamerané na prípravu zdravých a cenovo dostupných jedál.“

Sociálny pracovník

Rómske deti z vylúčených komunít nie sú zvyknuté na teplú stravu a všetky druhy jedál, ktoré škola ponúka. Je preto dôležité, aby učitelia viedli diskusiu a aktivity primerané veku dieťaťa, ktoré by vysvetľovali, prečo je dôležité osvojiť si zdravé stravovacie návyky. Sociálni pracovníci tiež konštatujú, že deti z vylúčených komunít sú často nachladnuté a sopľavé. Zdravotná starostlivosť je u nich nepravidelná, deťom chýbajú základné očkovania a vyskytujú sa medzi nimi rôzne

druhy alergií, respiračné ochorenia, gastroenteritídy, svrab, kožné problémy a uhryznutia od hlodavcov, vší či ploštíc. Zdravotná starostlivosť je úmerná aktuálnej finančnej situácii rodiny. V niektorých obciach často nie je lekár, preto je za ním potrebné cestovať a s tým sú spojené náklady, a to aj za doplatky za lieky. Zubného lekára väčšina rodín nenavštevuje zo strachu.

Stravovacie návyky a zdravotná starostlivosť detí – hlavné zistenia

- Deti nemajú v domácom prostredí dostatok vitamínov a výživových látok, potrebných pre ich optimálny vývoj.
- V ich jedálničku absentuje ovocie a zelenina, prevládajú múčne jedlá, sladkosti a sladké vody.
- Deti nie sú vedené k pravidelnej pestrej strave, ktorá by bola pre ich rodičov aj cenovo dostupná.
- Deti dostávajú v škole vo viacerých prípadoch suchú, stereotypnú stravu.
- Ak je v škole ponúkaná varená strava, rómske deti z vylúčených komunít ju odmietajú, lebo na ňu nie sú zvyknuté.
- Deťom často chýbajú základné očkovania, mávajú problémy s respiračnými ochoreniami a vyskytujú sa medzi nimi kožné ochorenia spôsobené nedostatočnou hygienou prostredia, v ktorom vyrastajú.
- Nedostatok finančných prostriedkov rodinám často spôsobuje nemožnosť pravidelne cestovať za lekárom do vzdialenejších miest.

G. Čo pedagógovia zvažujú pri nariadení opakovania ročníka a v čom vidia význam tohto opatrenia

Na otázku, čo všetko učitelia zvažujú pri rozhodovaní sa o tom, či bude žiak zo SZP opakovať ročník, pedagógovia uvádzajú, že do úvahy berú, ako žiaci zvládajú obsah učiva v danom predmete. Zohľadňujú aj počet vymeškaných hodín, posun v úrovni dosiahnutých vedomostí a s tým súvisiaci potenciál zvládnuť učivo vyššieho ročníka. Pri rozhodovaní posudzujú aj pravidelnú školskú dochádzku žiaka, jeho dosiahnuté známky a domácu prípravu, jeho aktívne doučovanie v škole a tiež jeho správanie. Zaväzujú aj účasť žiakov na rôznych exkurziách, plaveckom výcviku, lyžiarskom kurze alebo v škole v prírode. Podľa učiteľov ide o zhodnotenie celkovej snahy žiaka ďalej na sebe pracovať a rozvíjať sa. Na otázku, v čom má opakovanie ročníka žiakovi pomôcť, učitelia uvádzajú, že mu to má pomôcť zvládnuť učivo, ktoré predtým nezvládol, zafixovať získané vedomosti a na relatívne jednoduchom učive rozvíjať logické myslenie, pamäť a pozornosť.

„Ťažko povedať. Opakovanie ročníka u týchto detí nemá zmysel, nakoľko aj napriek všetkému do školy nechodia.“

Učiteľka ZŠ

V prípade 1. stupňa je podľa učiteľov dôležité uvedomenie si a pochopenie základov čítania, písania, počítania. V prípade 2. stupňa je podľa nich dôležité pochopenie, osvojenie a upevnenie si učiva. A tiež, aby žiak ovládal učivo pre daný

ročník a zvládol štandardy, a to aj s použitím názorných kompenzačných pomôcok.

Opakovanie ročníka je podľa oslovených učiteľov dobré na to, aby dieťa vyzrelo, doučilo sa potrebné vedomosti, vyrovnalo sa tým vedomostiam svojich spolužiakov a splnilo tak podmienky pre postup do ďalšieho ročníka.

Čo berú učitelia do úvahy pri opakovaní ročníka a v čom vidia význam tohto opatrenia – hlavné zistenia

- Učitelia pri nariadení opakovať ročník berú do úvahy nadobudnuté známky.
- Zvažujú aj pravidelnú školskú dochádzku a počet vymeškaných hodín.
- Dôležité je, ako žiak zvláda obsah učiva a a jeho potenciál zvládať učivo vyšších ročníkov.
- Rolu hrá aj aktívne doučovanie sa žiaka v škole.
- Učitelia zohľadňujú aj účasť žiakov na exkurziách školy, plaveckom výcviku, lyžiarskom zájazde či v škole v prírode.
- Učitelia pri zvažovaní opakovania ročníka hodnotia aj celkový záujem žiaka ďalej na sebe pracovať.
- Význam v opakovaní ročníka vidia učitelia v tom, že žiaci sa predovšetkým naučia zvládať učivo, ktoré dovtedy nezvládali, že si zafixujú potrebné vedomosti a rozvinú logické myslenie, pamäť a pozornosť.

Hlavné faktory, ktoré ovplyvňujú opakovanie ročníka u žiakov z marginalizovaných rómskych komunít z pohľadu učiteľov, sociálnych a komunitných pracovníkov

- Deti majú pri vstupe do 1. ročníka slabú zaškolenosť v materskej škole. Nerozoznávajú farby, majú slabo rozvinutú motoriku. Často pocitujú výsmech zo strany spolužiakov z majoritného prostredia, v škole im chýbajú kamaráti.
- Deti pri vstupe na 2. stupeň nezvládajú nároky na samostatnosť, skôr sociálne dospievajú a majú nízke životné aspirácie. Absentuje materiálno-technická vybavenosť a priestorové podmienky pre domácu prípravu do školy.
- Školám chýbajú premyslené stratégie pre prácu a pravidelnú komunikáciu s rodičmi detí z marginalizovaných komunít. Vyučovacie hodiny sú pre žiakov z MRK málo dynamické, stereotypné, žiaci často nerozumejú výkladu učiteľa. Učiteľom chýbajú rómski asistenti pedagóga a dostupné kurzy rómskeho jazyka.
- Žiakom chýba alternatívny priestor pre domácu prípravu do školy. Majú nízku účasť v školskom klube detí, problematická je tiež doprava detí v neskorších hodinách domov. Doučovanie vo viacerých prípadoch preberajú komunitné centrá či sociálni pracovníci, ktorí však nie sú systémovo podporovaní.
- Nízka účasť rodičov na domácej príprave ich detí. Rodičia často nemajú dostatočné vzdelanie, aby deťom mohli radiť s domácimi úlohami. Zadaniam často nerozumejú, lebo majú nedostatočné znalosti slovenčiny. Rodičia tiež mávajú nízke životné aspirácie, ktoré premietajú do svojich detí.
- Deti sú často choré, nemajú pravidelný kontakt s pediatrom. Chýba im prístup k liekom a základné očkovania. Prejavujú sa problémy s osobnou hygienou, deti nemajú dostatočný a pravidelný príjem vitamínov a kvalitnej výživovej stravy. Deti nie sú zvyknuté na školskú stravu.
- Deti často neovládajú slovenský jazyk, majú slabú slovnú zásobu a nedostatočne rozvinuté komunikačné zručnosti. Často nemajú naplnené základné biologické potreby dôležité aj pre školský výkon.

3. Diskusia a záver

3. DISKUSIA A ZÁVER

Pri čítaní výsledkov prieskumu prekvapuje, že školy na Slovensku stále nemajú vypracované podrobné stratégie spolupráce s rodičmi detí z vylúčených lokalít a že kontakt učiteľov a rodičov je minimálny. Samotní žiaci z vylúčených komunit vymeškávajú školskú dochádzku aj kvôli častým ochoreniam, ktoré sú spôsobené okrem iného aj nezdravými stravovacími návykmi, nepravidelnou stravou alebo ťažko dostupnou zdravotnou starostlivosťou.

Zisťujeme tiež, že žiaci majú pri vstupe do prvého ročníka problém s nedostatočnou zaškolenosťou v materskej škole, nerozoznávajú farby, majú nerozvinutú grafomotoriku, nerozumejú po slovensky, a teda ani bežným pokynom učiteľa. Rovnako je problematické, že žiakom a učiteľom stále chýbajú asistenti pedagóga ovládajúci aj rómsky jazyk, alebo že chýbajú dostupné kurz rómskeho jazyka pre pedagógov.

Pri prechode na druhý stupeň majú žiaci ťažkosti adaptovať sa na striedajúcich sa učiteľov a majú problémy zvládať nároky na väčšiu samostatnosť pri príprave na vyučovanie. Tá je limitovaná aj domácim prostredím, v ktorom deti nemajú priestorové a materiálno-technické podmienky na učenie sa. Tiež im robí ťažkosť porozumieť zadaniam domácich úloh v slovenskom jazyku. Časté vymeškávanie hodín súvisí aj so skorším

dospievaním žiakov, ktorí sa buď doma začínajú starať o mladších súrodencov, alebo volia sezónne zamestnanie s rýchlym zárobkom.

V našom prieskume uvádzame, že účasť rómskych žiakov na voľnočasových aktivitách školy a v školskom klube detí (ŠKD) je veľmi nízka, a to nielen kvôli nedostatku finančných prostriedkov. Dôvodom sú aj zle nastavené autobusové grafiky, alebo situácia, keď sa rómski žiaci necítia dobre v skupine s ostatnými žiakmi z väčšinového prostredia. V prieskume zisťujeme, že rodičia sa často nevedia podieľať na domácej príprave svojich detí – napríklad pre ich nízku vzdelanostnú úroveň a nedostatočné jazykové kompetencie v slovenčine. Podľa našich zistení majú na doučovanie žiakov omnoho väčší vplyv terénni sociálni a komunitní pracovníci, ktorým však príprava žiakov do školy nevyplýva z ich pracovných povinností a ani nie je systémovo finančne podporovaná. Často ide o službu, ktorú deťom poskytujú dobrovoľne.

Z výsledkov nášho prieskumu je napokon zrejmé, že faktory priamo alebo nepriamo ovplyvňujúce opakovanie ročníka u žiakov z vylúčených komunit sú omnoho širšie a majú povahu:

- d. nielen individuálnej motivácie a životných aspirácií žiakov a ich rodičov, ale

3. DISKUSIA A ZÁVER

- e. sú charakterizované aj nedostupnosťou potrebných služieb a materiálo-technickej pomoci, prípadne sa týkajú
- f. samotnej kvality výchovno-vzdelávacieho procesu, alebo sú
- g. generované systémovými nedostatkami vo vzdelávacom systéme.

Samozrejme, významnú rolu pri prevencii opakovania ročníka zohrávajú systémové nedostatky. Sú spojené napríklad s nedostatočným financovaním vzdelávania žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia (SZP) zo zdrojov štátneho rozpočtu, ktoré významne ovplyvňuje kvalitu ich celkového vzdelávania. Zo sprístupnených štatistík ministerstva školstva vyplýva¹³, že od roku 2017 príspevok na žiaka zo SZP klesá, no počet týchto žiakov od roku 2017 rastie. Kým v roku 2017 išlo na vzdelávanie žiakov zo SZP celkovo 7 341 350 eur, v roku 2020 badať výrazný pokles tohto príspevku na celkovú výšku 5 845 988 eur. A to napriek tomu, že skupina jeho poberateľov v základných školách medzičasom vzrástla. To spôsobilo, že kým celkový finančný príspevok na jedného žiaka v roku 2017 predstavoval 260 eur, od roku 2016 do roku 2021 bol finančný príspevok na jedného žiaka zo SZP už iba vo výške 150 eur.

Kvalitu vzdelávania, motiváciu a školský výkon žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia výrazne ovplyvňuje aj ich nízka účasť na neformálnom vzdelávaní. Analýza, ktorá mala zabezpečiť prehľad príčin neúčasti tejto skupiny žiakov v školských kluboch, nie je zo strany Úradu splnomocnenca vlády pre rómske komunity SR stále k dispozícii¹⁴. Navyše, neboli do nej zahrnu-

té ani centrá voľného času a nie je vlastne jasné, prečo takúto analýzu nepripravili výskumno-analytické zložky ministerstva školstva.

Vzdelávanie rómskych žiakov je na Slovensku často financované z európskych dotácií, ktoré sú však nepravidelné, administratívne náročné, no najmä ich nepoberajú všetky školy. Navyše, spôsob, akým ich používajú, sa často míňa účinku. Ako príklad z novembra 2021 uveďme podporu z Plánu obnovy, ktorá mala podľa ministerstva školstva zvýšiť účasť rómskych žiakov na doučovaní a voľnočasových aktivitách v školských kluboch detí. Tie dnes patria pod mestá a obce a rodiny žiakov si ich musia financovať samy¹⁵.

V súvislosti s opakovaním ročníka badať výrazné limity aj v oblasti dokončenia si základnej školy v dospelosti cez tzv. druhošancové vzdelávanie, ktoré je na Slovensku stále nedostatočne rozvínuté a sprístupnené. Podľa výskumu¹⁶ Inštitútu pre dobre spravovanú spoločnosť (SGI) z roku 2021 sprevádzajú kurzy na dokončenie si základnej školy (ZŠ) viaceré prekážky.

Jednak, legislatíva definuje druhošancové vzdelávanie veľmi obširne. Neposkytuje informácie o minimálnej alebo odporúčanej dĺžke takéhoto vzdelávania, neposkytuje dokonca ani bližšie usmernenia pre školy, ako kurz na dokončenie ZŠ realizovať a ako metodicky pristupovať k jeho organizácii – napríklad pri rôznorodej skupine učiacich sa. Do kurzu sa totiž častokrát hlásia ľudia s rozdielnym ročníkom ukončenia základnej školy, čo môže spôsobovať komplikácie pri vytváraní osnov a organizácii vzdelávania.

sociálnych a ekonomických vied UK. Bratislava. December 2021. Str. 14. Dostupné online na: <https://eduroma.sk/docs/externe-hodnotenie-implementation-2021.pdf>.

15 Pre viac informácií pozri: <https://romanoforum.dennikn.sk/na-chudobnych-ziakov-davame-malo-spoliehame-sa-pri-tom-na-eurofondy-a-aj-tie-zle-cielime/>.

16 Pre viac informácií pozri výskum Inštitútu pre dobre spravovanú spoločnosť (str. 71–72), ktorý je dostupný na: <https://www.governance.sk/wp-content/uploads/2021/08/DruhosancoveVzdelavanie.pdf>.

13 Pozri: Vladimír Rafael, Jaroslav Skupník, Andrej Belák a kol. Externé hodnotenie implementácie Stratégie Slovenskej republiky pre integráciu Rómov do roku 2020. Fakulta sociálnych a ekonomických vied UK. Bratislava. December 2021. Str. 13. Dostupné online na: <https://eduroma.sk/docs/externe-hodnotenie-implementation-2021.pdf>.

14 Pozri: Vladimír Rafael, Jaroslav Skupník, Andrej Belák a kol. Externé hodnotenie implementácie Stratégie Slovenskej republiky pre integráciu Rómov do roku 2020. Fakulta

3. DISKUSIA A ZÁVER

V školskom zákone absentuje tiež jednoznačné pomenovanie toho, že aj absolventi špeciálnych základných škôl sú potenciálnou cieľovou skupinou kurzov na dokončenie si ZŠ.

Problémom je tiež výška normatívneho príspevku pre základné školy, ktorý napríklad na rok 2020 predstavoval sumu 1989,80 eur (už po zohľadnení koeficientu kvalifikačnej štruktúry), z čoho vyplýva, že normatív na žiaka kurzu na dokončenie ZŠ bol cca 198 eur na rok. Na základe toho môžeme tvrdiť, že školám sa z finančného hľadiska kurz neoplatí realizovať, keď majú nízky počet záujemcov. Aj preto vývoj počtu základných škôl, ktoré poskytujú kurzy na dokončenie ZŠ, zaznamenal za posledné roky výrazne klesajúci trend.

Problém školskej neúspešnosti a následne opakovanie ročníka u rómskych žiakov z vylúčených komunit spočíva však aj v tom, že školy vôbec nevyužívajú možnosti, ktoré ponúka už súčasný školský systém. Školskí inšpektori identifikovali napríklad¹⁷ to, že školy sa iba v malej miere zapájali do letných škôl. Školský klub detí podľa ich zistení navštevuje iba 34 percent menej úspešných žiakov. Školy často nespolupracovali s komunitným centrom a v pätine kontrolovaných základných škôl riaditelia nekontaktovali zákonných zástupcov, aby ich informovali o mimořadnom zhoršení prospechu ich detí a možnosti vykonať komisionálnu skúšku. Inšpektori tiež zaznamenali didaktickú nepripravenosť pedagógov aj neoznamovanie zanedbávania plnenia povinnej školskej dochádzky.

Aj náš prieskum do veľkej miery naznačuje, že k viditeľnému zamedzeniu opakovania ročníka môže na individuálnej úrovni dôjsť za predpokladu, ak majú pedagógovia dostatočne zmapované príčiny školskej neúspešnosti žiaka.

Ako významná sa tiež javí pravidelná spolupráca s rodičmi a ich aktívne zapojenie do domácej prípravy detí – napríklad pod dohľadom sociálneho pedagóga v školskom prostredí. Takýto prístup môže prehĺbovať dôveru v školskú inštitúciu u dieťaťa aj u rodiča. Rodič by tak mal možnosť pod dohľadom skúseného pedagóga zvyšovať motiváciu dieťaťa k učeniu sa. Obce a školy by mali podporovať účasť chudobných detí na doučovaní a voľnočasových (kompenzačných) aktivitách v komunitných centrách. Rodičia majú s nimi totiž hlbšiu spoluprácu ako so školskými klubmi detí. Školskú dochádzku detí z marginalizovaných komunít môže zasa zlepšiť efektívne nastavená autobusová doprava a aktívna komunikácia obcí a príslušných dopravných podnikov.

Dlhodobá priestorová alebo symbolická segregácia rómskych žiakov prehľbuje nedôveru ku škole a k spolužiakom z väčšinového prostredia. Pedagógovia by preto mali začať pracovať na tom, aby sa každé dieťa cítilo v škole bezpečne a prijaté. A tiež, aby deti mali v škole prístup k pravidelnej varenej a výživnej (nie suchej) strave, ktorá im zlepší fyzické a mentálne zdravie a následne aj školský výkon.

Rovnako je dôležité hlbšie spolupracovať napríklad so školským kariérnym poradcom, a to pri budovaní vyšších aspirácií u žiakov pri výbere budúcich povolání. Samostatnou témou na zlepšenie sa ukazujú spôsoby a stratégie vyučovania, ktoré – ako naznačuje aj náš prieskum – nemusia vždy vyhovovať žiakom z vylúčených lokalít. Otázkou samozrejme zostáva, či majú učitelia v školách dostatočné personálne, časové ale aj poradenské možnosti na to, aby si počas vyučovania mohli individualizovať svoj prístup k žiakom. Učitelia v našom prieskume opakovane vyjadrili potrebu dostupnosti kurzov rómskeho jazyka zo strany regionálnych metodických centier. Pomohli by im zlepšiť dorozumievanie sa a celkovú komunikáciu so žiakmi v škole a mimo nej.

¹⁷ Zistenia Štátnej školskej inšpekcie sú dostupné online na: <https://www.ssi.sk/2022/06/30/opakovanie-rocnika-v-skolach-s-rocnikmi-1-4-tzv-malotriednych-skolach/>.

Predtým než pedagógovia (s podporou školského systému) odporúčia žiakovi opakovať ročník, je na mieste položiť si niekoľko zásadných otázok¹⁸, ktoré by nás mali nútiť zamyslieť sa nad základnými vyučovacími stratégiami, ako takejto situácii predchádzať.

1. V ktorej oblasti/oblastiach má žiak najväčšie problémy (čítanie, písanie, matematika, sociálne zručnosti)? Ide len o jeden predmet alebo o viacero?
2. Čo pedagógovia spravili za daný rok, aby pomohli žiakom rozvíjať potrebné zručnosti?
3. Čo sa osvedčilo a žiakovi pomohlo v učení? Čo sa naopak nepodarilo?
4. Ak by mal žiak stráviť ďalší rok v tom istom ročníku, aký typ výučby by dostal v oblastiach, ktoré pedagóg považuje za najťažšie? Použil by sa nový prístup či materiály k vyučovaniu, alebo by učiteľ urobil to isté ako minulý rok? Prinieslo by opakovanie ročníka v niečom zmenu?
5. Je správanie žiaka znepokojujúce? Ako sa bude dieťa cítiť, keď sa neposunie do ďalšieho ročníka? Bude mať väčšiu motiváciu učiť sa a skúšať nové veci, alebo bude v rozpakoch a učenie sa mu vzdialí?
6. Aké zmeny by mal pedagóg vidieť, aby mohol byť spokojný a povedal si, že opakovanie ročníka bolo efektívne?
7. Akú zmenu očakávate od žiaka v priebehu jedného školského roka?

18 Spracované podľa: Repeating a grade. The pros and cons. Dostupné online na: <https://www.greatschools.org/gk/articles/repeating-a-grade-2/>.

3. DISKUSIA A ZÁVER

Podľa zistení¹⁹ iniciatívy To dá rozum z roku 2019, vidí opakovanie ročníka ako riešenie väčšina učiteľov a učiteliek základných škôl. V dotazníkovom prieskume sa 72,3 percenta opýtaných učiteľov, ktorí učia len na 1. stupni ZŠ, v určitej miere stotožnilo s tým, že opakovanie ročníka je vhodný nástroj, ktorý pomáha žiakom dostať sa na úroveň svojich rovesníkov. Názory sa nelíšili ani naprieč regiónmi Slovenska. Ukázalo sa však, že o niečo menej sa za tento nástroj prihovárajú učitelia 2. stupňa ZŠ. Hoci aj v ich prípade bola väčšia časť opýtaných za opakovanie ročníka (65 percent súhlasných odpovedí), boli zaznamenané štatisticky významné rozdiely vo voľbe odpovede „úplne súhlasím“, ktorú volilo viac prvostupniarov, a v odpovedi „skôr nesúhlasím“, ku ktorej sa naopak priklonilo viac učiteľov z 2. stupňa ZŠ.

Podľa vyjadrení učiteľov v našom prieskume je opakovanie ročníka pre žiakov prospešné hlavne preto, aby sa doučili zameškané či nezvládnuté učivo a dobre mu porozumeli. Paradoxom je, že ak žiak pri opakovaní ročníka takéto očakávanie učiteľov splní a vďaka tomu (neskôr) postúpi do vyššieho ročníka, školský systém ostáva voči nemu aj naďalej trestajúci. Nielenže ho počas celej ďalšej školskej kariéry stigmatizuje, ale naďalej ho znevýhodňuje pri uchádzaní sa o vyššie kvalitnejšie vzdelanie v porovnaní so žiakmi, ktorí ročník neopakovali.

Namiesto toho, aby bolo pre školský systém podstatné, či žiak vďaka opakovaniu ročníka vo finále (na výstupe) požadované učivo ovláda, je, žiaľ, omnoho dôležitejšie to, že žiak učivo neovládal v danom čase a z pohľadu systému je preto potrebné ho – aj po korekcii – naďalej trestať a znevýhodňovať. Navyše, ako uvádzame v prieskume, opakovanie ročníka je pri rómskych deťoch z vylúčených komunit často ovplyvnené objektívnymi faktormi, systémovými bariérami

a rôznymi prekážkami, ktoré deti ani ich rodičia nedokážu odstrániť. Naopak, štát, ktorý má potrebné nástroje a prostriedky na to, aby odstránil tieto bariéry, dlhodobo nekoná.

Aj náš prieskum napokon naznačuje, že pre minimalizovanie opakovania ročníka musí byť správny rad praktických kurikulárnych, didaktických a systémových opatrení, ktoré budú slúžiť ako efektívna prevencia proti tomuto opatreniu. Opakovanie ročníka by malo zostať posledným riešením po zvážení viacerých alternatívnych prístupov. Faktom však je, že alternatívy, ktoré by mohli opakovanie ročníka nahradiť alebo mu zamedziť, sa do slovenskej školskej praxe neuvádzajú pre nedostatok koncepcných, odborných, personálnych a finančných zdrojov. V podmienkach našich škôl by dokonca mohli spôsobovať administratívnu záťaž pre pedagóga, ktorý by tak možno nemohol vykonávať pravidelný rozbor skutočných vzdelávacích potrieb žiakov.

Súčasný inštitút opakovania ročníka v školskom systéme na Slovensku má na žiakov nielen psychologické, ale aj širšie sociálne a profesionálne dosahy, ktoré negatívne ovplyvňujú ich ďalšie vzdelávacie a životné dráhy. V tomto prípade celkom určite neplatí zaužívané príslovie, že opakovanie je matkou múdrosti, ako by si to za iných okolností isto želali mnohí pedagógovia.

¹⁹ Viac o výskumných zisteniach iniciatívy To dá rozum nájdete na: <https://analiza.todarozum.sk/docs/34833201w-m1a/>.

Zoznam použitej literatúry

Centrum vedecko-technických informácií SR. Štatistická ročenka – základné školy [online]. 2022. Dostupné z: <https://www.cvtisr.sk/cvti-sr-vedecka-kniznica/informacie-o-skolstve/statistiky/statisticka-rocenka-publikacia/statisticka-rocenka-zakladne-skoly.html>.

Centrum vzdelávacích analýz. Opakovanie je matkou neúspechu (verejná výzva ministerstvu školstva) [online]. 2021. Dostupné z: <https://www.mojapeticia.sk/campaign/opakovanie-je-matkou-neuspechu/4a97023e-1606-4968-b257-dff4bc54d697>.

Education Endowment Foundation. Repeating a year. Negative impact for very high cost on limited evidence [online]. September 2021. Dostupné z: <https://educationendowmentfoundation.org.uk/education-evidence/teaching-learning-toolkit/repeating-a-year>.

Eduroma – Roma Education Project. Väčšina rómskych detí sa počas krízy nevzdelávala [online]. 2020. Dostupné z: <https://dennikn.sk/blog/1953390/vacsina-romskych-deti-sa-pocas-krizy-nevzdelavala>.

Great Schools. Repeating a grade: The pros and cons [online]. 2022. Dostupné z: <https://www.greatschools.org/gk/articles/repeating-a-grade-2>.

Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR. Manuál. Aplikačná pomôcka, ako byť v škole úspešnejší [online]. 2021. Dostupné z: <https://www.minedu.sk/data/att/20785.pdf>.

Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR. Usmernenie k priebežnému hodnoteniu a celkovému hodnoteniu žiakov základných

škôl v školskom roku 2020/2021 počas mimoriadnej situácie a núdzového stavu vyhláseného v súvislosti s ochorením COVID-19 z 26. 5. 2021 [online]. 2021. Dostupné z: <https://www.minedu.sk/usmernenie-k-priebeznemu-hodnoteniu-a-celkovemu-hodnoteniu-ziakov-zakladnych-skol-v-skolskom-roku-20202021-pocas-mimoriadnej-situacie-a-nudzoveho-stavu-vyhlaseneho-v-suvistlosti-s-ochorenim-covid-19-z-26-5-2021>.

Psyched Services. How do I know if repeating a grade is the right choice? [online]. Dostupné z: <https://blog.psychedservices.com/is-repeating-a-grade-the-right-choice>.

RAFAEL Vlado, KREJČÍKOVÁ Katarína. Ako zostať blízko na diaľku. Správa o dištančnom vzdelávaní žiakov z rómskych komunít počas pandémie covid-19 [online]. EduRoma – Roma Education Project, 2020. Dostupné z: <https://eduroma.sk/docs/ako-zostat-blizko-na-dialku.pdf>.

RAFAEL Vlado, SKUPNIK Jaroslav, BELÁK Andrej a kol. Externé hodnotenie implementácie Stratégie Slovenskej republiky pre integráciu Rómov do roku 2020 [online]. Fakulta sociálnych a ekonomických vied UK. Bratislava. December 2021. Dostupné z: <https://eduroma.sk/docs/externe-hodnotenie-implementacie-2021.pdf>.

RAFAEL Vlado. Prepadnúť budete môcť už len trikrát, vraví ministerstvo žiakom. Pomôže to však niečomu? [online] In: Romano fórum. 2022. Dostupné z: <https://romanoforum.dennikn.sk/prepadnut-budete-moct-uz-len-trikrat-vravi-ministerstvo-ziakom-pomozeto-vsak-niecomu/>.

RAFAEL Vlado. Na chudobných žiakov dávame málo, spoliehame sa pri tom na eurofondy a aj tie cieľime zle [online]. In: Romano fórum. 2021.

Dostupné z: <https://romanoforum.dennikn.sk/na-chudobnych-ziakov-davame-malo-spoliehame-sa-pri-tom-na-eurofondy-a-aj-tie-zle-cieli-me/>.

RIGOVÁ Edita, DRÁĽOVÁ Anna, KOVÁČOVÁ Lucia. Druhošancové vzdelávanie na Slovensku. Implementačná prax a bariéry [online]. Inštitút pre dobre spravovanú spoločnosť (SGI) a ETP Slovensko – Centrum pre udržateľný rozvoj. Bratislava. 2021. Dostupné z: <https://www.governance.sk/wp-content/uploads/2021/08/DruhosancoveVzdelavanie.pdf>.

Školský portál. Deti nezvládajú učivo. Prepadli najmä najmladší [online]. 2022. Dostupné z: <https://www.skolskyportal.sk/vzdelavanie-vychova/deti-nezvladaju-ucivo-prepadli-najma-najmladsi>.

Štátna školská inšpekcia. Opakovanie ročníka v školách s ročníkmi 1. – 4., tzv. málotriednych školách [online]. 2022. Dostupné z: <https://www.ssi.sk/2022/06/30/opakovanie-rocnika-v-skolach-s-rocnikmi-1-4-tzv-malotriednych-skolach>.

VANČÍKOVÁ Katarína. Sklamania a zlyhania na začiatku vzdelávacej dráhy [online]. To dá rozum. Dostupné na: <https://analyza.todarozum.sk/docs/348332001wm1a/>.

Zákon, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov [online].

LP/2022/502. Dostupné z: <https://www.slov-lex.sk/legislativne-procesy/SK/LP/2022/502>.

**PRÍČINY PREPADÁVANIA RÓMSKYCH ŽIAKOV
ALEBO KEĎ OPAKOVANIE NIE JE MATKOU
MÚDROSTI**

Autor

Vlado Rafael

Jazyková úprava

Pavol Lacko

Grafická úprava

Ivan Gaža

Vydavateľ

eduRoma – Roma Education Project

Štúrova 3

811 02 Bratislava

eduroma.sk

prvé vydanie, 2022

Príručka vychádza s finančnou podporou

Friedrich Ebert Stiftung Slovensko.

**FRIEDRICH
EBERT
STIFTUNG**

ISBN: 978-80-974465-0-5

Štúdie preukazujú, že žiaci, ktorí opakujú ročník, dosiahnu v priebehu roka v priemere o tri mesiace menší akademický pokrok ako žiaci, ktorí ročník neopakujú. Štúdie tiež naznačujú, že žiaci, ktorí opakujú ročník, s väčšou pravdepodobnosťou predčasne ukončia školu. Žiaci opakujúci ročník sa tiež cítia byť stigmatizovaní za zlyhanie a pociťujú ako trest, že sú v triede s mladšími žiakmi. Znevýhodnení žiaci majú v priemere horšie výsledky ako ich rovesníci vo vyšších ročníkoch, čo vedie k ich nedostatku sebadôvery a motivácie spojenej so školou.

